

gjorde gældende, at det afgørende var, hvad der var fastslaaet gennem lang Forfatningspraksis, og her var det utvivlsomt slaaet fast lige siden Karl I's Dage, at kun mandlige, aldrig kvindelige Peerer kunde kræve Adgang til Overhuset, og derfor var det ganske utænkeligt, at en Parlamentsakt ved at bruge et saa løst og utydeligt Ord som „offentlig Funktion“ skulde have til Hensigt at rokke derved og gennemføre en saa pludselig Revolution i Overhusets Forfatning. Og derved blev det. Saa stor Respekt har man altsaa i England for den gamle Forfatning til Trods for, at denne formelt naar som helst kan ændres ved almindelig Lov!

Jeg maa ligeledes bortse fra de ikke faa, til Dels tidligere parlamentariske Lande, hvor rent Diktatur forfatningsmæssigt eller faktisk er indført ligesom i Italien. Her spørges der naturligvis ikke, om en vis Regeringsakt eller en vis af Regeringen given eller gennemtruffet Lov mere eller mindre stemmer med eller er i Strid med Forfatningen — Tvivl, endsige grundet Tvivl, derom taales slet ikke. I Sovjetrusland ligger vel efter Forbundsforfatningen af 1923 den øverste grundlovgivende Magt formelt alene hos Forbundets Raadskongres, men det tages ikke højtideligt, idet det i Praksis hævdes, at Forfatningen i Virkeligheden ikke er stillet over en almindelig Lov og en Lov ikke over en Anordning. Det faktisk gældende, det, der stemmer med Diktaturets Villie til enhver Tid, er Ret¹⁾. Dette er jo unægtelig saare simpelt og fritager for unødige juridiske Spekulationer, men her vil dog neppe alle anerkende, at den simpleste Løsning altid er den rigtige. Heller ikke efter Indførelsen af Hitlers Diktatur i Tyskland, der i øvrigt vedtoges af Rigsdagen paa formelt fuldt forfatningsmæssig Maade efter Reglerne for Grundlovsforandring, kan det rejste Spørgsmaal mere ventes at komme frem i Tyskland. Og det samme gælder vistnok ogsaa i Jugoslavien, Polen og Østrig, hvor Diktatur i Øjeblikket mer eller mindre faktisk hersker.

Derved simplificeres Spørgsmaalet yderligere til kun at gælde de Lande, hvor konstitutionelt eller parlamentarisk Styre i gammeldags Forstand endnu hersker, hvor der findes en skreven Grundlov, der ikke forfatningsmæssigt kan ændres ved en simpel Lov, men kun paa den særlige i Grundloven foreskrevne Maade, og hvor Rigsdagsmændenes højtidelige Forsikring om at ville holde Grundloven endnu ikke er blevet til rent Mundsvejr, selv om i nogle Lande undertiden nogle Rigsdagsmænd, som Kommunerne, aabent vedgaar ikke at ville holde Grundloven, og andre faktisk heller ikke tager det for højtideligt, naar Grundlovens Bud kommer deres Parti-Interesser eller øjeblikkelige politiske Interesser paa tværs. Fra disse Lande, hvortil ogsaa Tyskland og Østrig i deres parlamentariske Tid før Diktaturets Indførelse maa regnes, skal jeg anføre nogle Tilfælde vedrørende det rejste Spørgsmaal, selv om disse Eksempler naturligvis ikke kan anses for udtømmende.

Jeg skal begynde med et Eksempel fra Sverige. Da der paa den svenske Rigsdag havde været en Række Forslag fremme om Indførelse dels af besluttende (decisiv), dels af blot raadgivende (konsultativ) Folkeafstemning, blev der af Regeringen i 1920 nedsat en Kommission til nærmere at overveje hele dette Spørgsmaal. Denne Undersøgelse fik særlig aktuel Interesse derved, at den svenske Ædruelighedskomite samme Aar afgav en Betænkning, hvori den foreslog Afholdelse af enten en besluttende eller raadgivende Folkeafstemning om Indførelse af Spiritusforbud. Kommissionen, hvori der foruden nogle Rigsdagsmænd sad flere ansete Videnskabsmænd, deriblandt Professor Edén og den senere Professor Bruswitz, afgav i 1921 og 1923 to Betænkninger, en om blot raadgivende og en om besluttende Folkeafstemning, ledsaget af en hel Række grundige og videnskabeligt vægtige Afhandlinger om Spørgsmalets Stilling i de forskellige fremmede Lande, tilsammen fyldende op mod 1 000 Tryksider. Medens der indenfor den sagkyndige Kommission var fuldstændig Enighed om, at Indførelsen af besluttende Folkeafstemning ved almindelig Lov vilde være klart i Strid med den svenske Grundlov, hvorefter Lovgivningsmagten er hos Kongen og Rigsdagen alene og ikke af dem kan overlades til andre, saa var der Uenighed angaaende, om en blot raadgivende Folkeafstemning kunde afholdes i Henhold til en simpel Lov,

¹⁾ Jfr. *Mirkine-Guetzevitch*: *Theorie générale de l'Etat Sovietique*, Paris 1928 S. 74 flg.